

УДК: 336.76

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

М. Крупка, В. Дорош

Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена розгляду організації міжбюджетних відносин в Україні. Необхідність дослідження саме цієї проблематики зумовлена потребою створення дієвої, ефективної системи фінансово-бюджетного забезпечення регіонів на основі оптимального поєднання регіональних та місцевих інтересів.

Ключові слова: бюджет, бюджетні ресурси, бюджетна система, місцеві бюджети, міжбюджетні відносини.

В умовах розвитку ринкової економіки України особливою гостротою набувають питання функціонування міжбюджетних відносин, адже зазначена сфера фінансових відносин є важливим інструментом оздоровлення економіки, створення необхідних умов для формування дієвих механізмів забезпечення фінансової незалежності регіонів, підвищення рівня добробуту населення.

Необхідність дослідження процесів організації міжбюджетних відносин потребує створення дієвої, ефективної системи фінансово-бюджетного забезпечення регіонів на основі оптимального поєднання регіональних та місцевих інтересів. Особливої уваги заслуговує розробка наукових комплексних теоретико – методологічних засад щодо моделювання розвитку міжбюджетних відносин в Україні з метою забезпечення ефективності їх регулювання.

Тема міжбюджетних відносин не нова, однак лишається актуальною і в наш час.

Проблеми функціонування міжбюджетних відносин були об'єктом наукових досліджень вітчизняних вчених-фінансистів таких як О.Д. Василик, Є.І. Бойко, В.Д. Базилевич, М.Щ. Горин, Є.В. Жемеренко, М.І. Кульчицький, Ц.Г. Огонь, А.Н. Шведов.

Питаннями комплексного дослідження розвитку децентралізації, розробці теоретико – методологічних основ оцінки ефективності та проблемам практичного вдосконалення організації регулювання міжбюджетних відносин присвячені праці О.С. Дроздовської, Є.В. Жемеренко, О.П. Кириленка, С.Ю. Колодія, В.І. Кравченка,

Метою нашого дослідження є обґрунтування основних умов, які нині дозволили б нам налагодити ефективний механізм регулювання міжбюджетних відносин в Україні.

Відповідно до реалій сьогодення визначення умов забезпечення ефективного процесу регулювання міжбюджетних відносин набувають особливої гостроти, оскільки вони є гарантом зростаючої ролі фінансів місцевих органів влади в контексті забезпечення самостійності місцевих бюджетів (рис. 1).

Аналіз показав, що діюча нормативно-правова база щодо планування та використання дотацій, у тому числі формула розподілу міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами, має ряд недоліків і неузгоджень, що не дозволяє здійснювати економічно і нормативно обґрунтовані розрахунки потреби в коштах на виконання делегованих місцевим органам влади повноважень, враховувати нагальні потреби регіонів з урахуванням їх різного економічного, соціального, природного, екологічного стану, забезпечувати прозорість, цільовий характер видатків та здійснювати контроль за їх використанням. Тому розробка потужної нормативно-правової бази дозволить у перспективі в повній мірі ефективно врегулювати міжбюджетні відносини в Україні [6].

Розробка функціональних форм і методів бюджетного регулювання вимагає впровадження принципово нових раціональних механізмів та стратегій забезпечення фінансової незалежності територій, орієнтованих на максимальне врахування проблем та можливостей кожного регіону, в ключі забезпечення фінансової стабільності держави. Ситуація, що склалася потребує пошуку резервів вирішення міжбюджетних проблем в іншій площині, аніж вирішення проблем одних регіонів за рахунок інших.

Законодавчо визначена централізація повноважень держави щодо розподілу міжбюджетних трансфертів та низький фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування з перекладанням на них функцій без компенсації видатків бюджетними надходженнями, обмежує їх участь у бюджетному процесі і є стримуючим фактором розвитку регіонів. Існуюча система формування Міністерством фінансів України показників дотацій і субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, в умовах недосконалості ряду положень чинного законодавства, не забезпечує органи місцевого самоврядування і місцеві органи виконавчої влади фінансовими ресурсами в обсягах, достатніх для виконання делегованих їм державних функцій, залишається непрозорою та неефективною. Узгодженість положень Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (який встановлює необхідність окремого розподілу у доходах і видатках місцевих бюджетів коштів на виконання

власних та делегованих повноважень) з нормами Бюджетного кодексу України (який не передбачає такого розмежування) призводить до невизначеності в розподілі повноважень і ресурсів між владою різних рівнів, відсутності належних умов для забезпечення цільового фінансування делегованих державою місцевим органам влади функцій та здійснення контролю за використанням коштів, наданих у вигляді закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків і зборів та дотації вирівнювання [6]. Окрім того, органи влади також потребують фінансових та інших стимулів для забезпечення керівної ролі в процесі реформування. До найпоширеніших стимулів не фінансового характеру відносять навчання за кордоном, підключення додаткового персоналу, виділення часу на підготовку навчальних матеріалів з використанням передових місцевих прикладів, усунення обмежень, пов'язаних з прийняттям на роботу або звільненням, зняттям обмежень стосовно звітності, а також відзначення кращих керівників за показниками надання послуг [3].

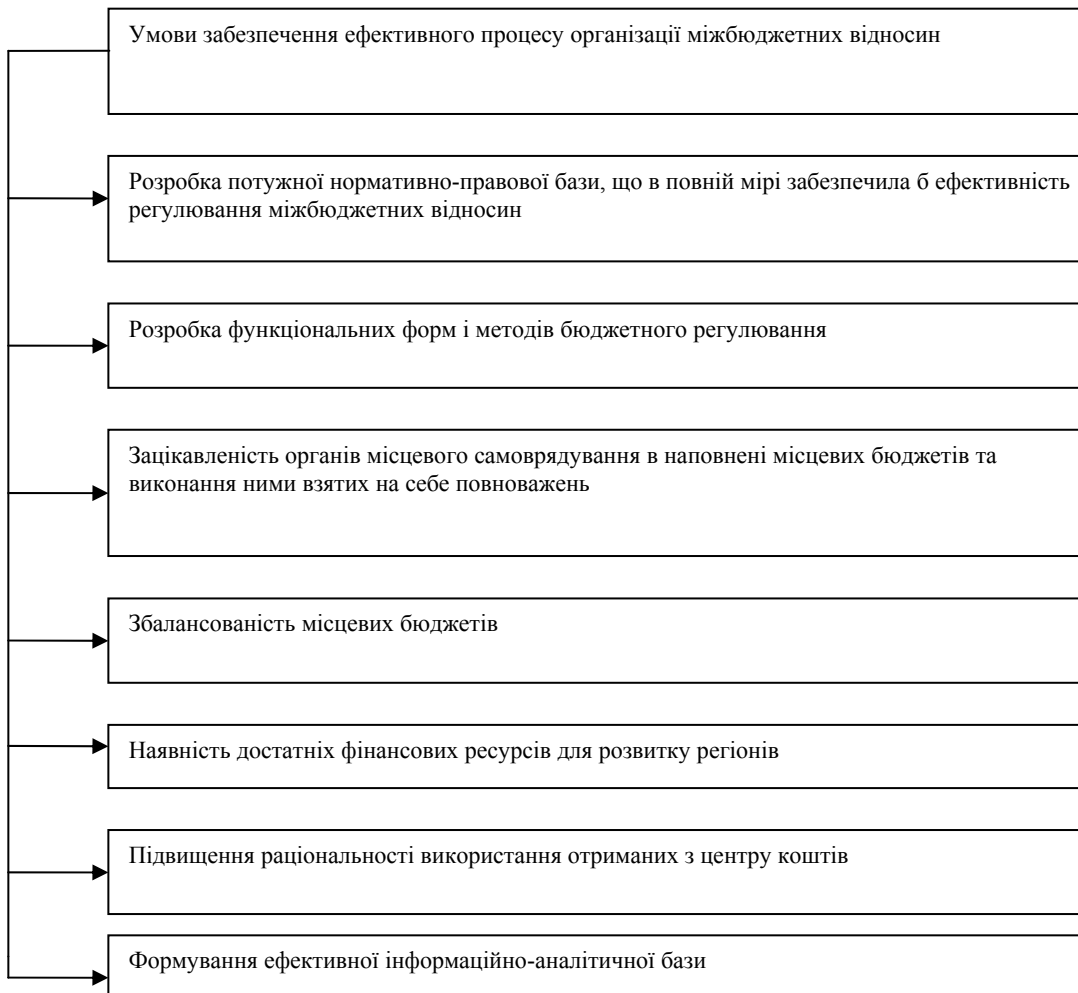

Рис.1. Умови забезпечення ефективного процесу організації міжбюджетних відносин

Запорукою збалансованості місцевих бюджетів є наявність достатнього розміру фінансових ресурсів для розвитку регіонів та підвищення рівня ефективності використання отриманих з центру коштів.

Видатки, що враховуються Міністерством фінансів України при визначенні обсягів дотації вирівнювання, забезпечують потребу регіонів лише на фінансування мінімальних першочергових потреб (заробітна плата, медикаменти, харчування, енергоносії). Практично, у розрахунках не передбачаються видатки на розвиток регіонів, житлово-комунальне господарство, екологію, будівництво житла тощо.

Системного характеру набуло збільшення кількості видів субвенцій, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам, відсутній чітко визначений перелік заходів та програм, які належить фінансувати за рахунок цих коштів, розрахунки загальної потреби в коштах на відповідний рік. Всупереч вимогам Бюджетного кодексу України засади надання з державного бюджету коштів субвенції на виконання інвестиційних проектів законодавчо не визначено, відсутні критерії їх спрямування, що породжує суб'єктивізм розподілу між регіонами та об'єктами, не забезпечує врахування пропозицій органів місцевого самоврядування, призводить до розпорошення коштів субвенцій [1].

В умовах постійного дефіциту власних фінансових засобів виникає необхідність удосконалення механізмів фінансового забезпечення регіонів, які повинні формуватися на основі чіткого взаємозв'язку таких принципів фінансових відносин як пріоритетність, прозорість, ефективність фінансових аспектів бюджетної політики.

Забезпечення ефективного процесу організації міжбюджетних відносин потребує формування раціональної інформаційно-аналітичної бази, якою повинна стати система діагностики рівня децентралізації регіону, що передбачає не лише бюджетний моніторинг, але й аналіз соціально-економічних процесів в регіоні з позицій забезпечення його фінансової стійкості. Концептуальною основою такої системи діагностики рівня децентралізації повинен стати підхід ідентифікації факторів впливу на фінансовий стан регіону, що передбачає розмежування фінансово безпечних, ризикових, загрозливих та небезпечних факторів.

Підсумовуючи викладений матеріал зазначимо, що основне завдання яке постало перед владою – розробка та впровадження дієвого фінансового механізму, який дозволив би трансформувати дотаційні регіони у ті, що самостійно, за рахунок власних засобів, спроможні розв'язувати будь-які соціально-економічні проблеми.

Вирішенню ситуації, що склалася допоможе дещо змінений підхід до формування трансфертів – основного інструменту врегулювання міжбюджетних відносин. Він повинен враховувати відмінності у фінансових потребах регіонів, створення умов для використання місцевими органами власного дохідного потенціалу, маневреність та прозорість розрахунку міжбюджетних трансфертів.

-
1. Бюджетний кодекс України. – К.: Атіка, 2001.
 2. Дроздовська О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації // Фінанси України. – 2002. – №8. – с. 19-25.
 3. Крупка М.І., Дорош В.Ю. Інноваційне забезпечення бюджетного процесу в Україні // Вісник ЛНУ. Випуск 35. Серія економічна, 2006. - С. 399-406.
 4. Корчинський В. С., Колодій С. Ю. Оцінка економічної ефективності бюджетного вирівнювання // Фінанси України. – 2005. – №5. – с. 13-19.
 5. Огонь Ц.Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації// Фінанси України. - 2006.-№1.- С. 3-12
 6. [www. ac- rada. gov. Ua](http://www.ac-rada.gov.ua)